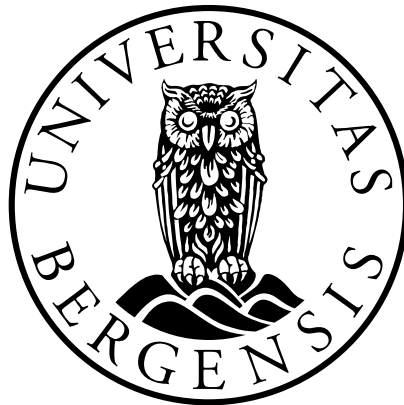

Omsorgsovertakelse ved fremtidig omsorgssvikt.

En analyse av barnevernloven §4-12 første ledd bokstav d.

Kandidatnummer: 194

Antall ord: 12 558

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01.06.2016

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning.....	3
1.1. Om temaet og problemstillinger.....	3
1.2. Aktualitet.....	4
1.3. Metode og rettskilder.....	5
1.4. Videre fremstilling.....	8
2. Barnevernrettslige prinsipper.....	9
2.1. Introduksjon.....	9
2.2. Legalitetsprinsippet.....	9
2.3. Det mildeste inngreps prinsipp.....	10
2.4. Prinsippet om barnets beste.....	11
2.5. Det biologiske prinsipp.....	13
2.6. Forholdet mellom prinsippene, betydningen av de og hva de må ses i lys av.....	14
3. Generelt om omsorgsovertakelse.....	16
3.1. Introduksjon av inngrepsvilkårene.....	16
3.2. Kort om bvl. §4-12 første ledd (bokstav a-c).....	17
3.2.1. Bokstav a - omsorgssvikt.....	17
3.2.2. Bokstav b - barn som krever særlig oppfølging.....	19
3.2.3. Bokstav c - mishandling og overgrep.....	19
4. Omsorgsovertakelse ved risiko for fremtidig omsorgssvikt- §4-12 bokstav d.....	21
4.1. Introduksjon.....	21
4.2. Alvorlig skade.....	22
4.3. Foreldrenes personlige forutsetninger.....	23
4.4. Nærmere om en del typetilfeller.....	26
4.4.1. Psykisk utviklingshemning.....	26
4.4.2. Alvorlige psykiske lidelser.....	28
4.4.3. Alvorlige rusproblemer.....	29
4.5. Beviskravet i bvl. §4-12 første ledd bokstav d.....	31
4.6. Bvl. §4-12 annet ledd - absolutt vilkår for omsorgsovertakelse.....	34
5. Avslutning.....	40
Kildeliste.....	42

1. Innledning

1.1.Om temaet og problemstillinger

Barn har en ”grunnleggende rett til liv, utvikling og omsorg”¹. Utgangspunktet er at ethvert barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, men når det for et barn ikke kan skapes tilfredsstillende forhold i hjemmet ved hjelpetiltak, kan barnevernet overta omsorgen for barnet.² For at omsorgsovertakelse skal kunne finne sted må nærmere angitte vilkår være oppfylt. I utgangspunktet er omsorgsovertakelsen ment å være midlertidig.³ Dersom foreldrene er i stand til å ”gi barnet forsvarlig omsorg”, skal fylkesnemnda oppheve vedtaket om omsorgsovertakelse, og barnet tilbakeføres til sine foreldre, jf. § bvl. 4-21.

Hjemmelen for omsorgsovertakelse fremgår av bvl. §4-12. I første og annet ledd finner vi de materielle betingelsene for omsorgsovertakelse. I tredje ledd finner vi den prosessuelle bestemmelsen om hvem som kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse, nemlig fylkesnemnda. Bvl. §4-12 første ledd bokstav a-d inneholder fire alternative vilkår som i stor grad overlapper hverandre. Det skilles mellom situasjoner hvor barn lever under ”skadelige forhold”(bokstav a til c), og hvor barnets ”nåtidssituasjon er tilfredsstillende”, men hvor det på sikt kan utsettes for skade(bokstav d)⁴. Bokstav a til c er nåtidsvurderinger⁵, mens bokstav d er fremtidsvurdering⁶ og gir barnevernet hjemmel for omsorgsovertakelse *før* det har skjedd en omsorgssvikt.

Temaet for denne oppgaven er omsorgsovertakelse etter bokstav d, som lyder:

”Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes

(...)

d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet. ”

¹ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 161.

² Steinar Tjomsland, *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2.utgave, Oslo 2003 s. 25

³ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 171

⁴ Steinar Tjomsland, *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2.utgave, Oslo 2003 s. 24.

⁵ Drøftet nærmere under kap. 3.

⁶ Drøftet nærmere under kap. 4.

Oppgavens hovedtyngde vil være en analyse av lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)⁷ §4-12 bokstav d⁸. Det er gjeldende rett som vil bli vurdert. Hovedspørsmålene vil være hva som ligger i tilstrekkelig omsorgsevne, skaderisiko og kravet til bevis. Herunder vil jeg ta for meg foreldre som enten er utviklingshemmet, psykisk syke eller rusmisbrukere. Avslutningsvis vil jeg foreta en kort de lege ferenda-vurdering⁹.

1.2. Aktualitet

Barn har en rett til ikke å bli skilt fra sine foreldre etter barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 1. Barn og foreldre har også en rett til respekt for privatliv etter både Grunnloven §102 og EMK artikkel 8. Overtakelse av omsorgen for et barn representerer et inngrep i denne retten. Dette er også klart påpekt i teorien, blant annet av Bendiksen og Haugli¹⁰.

Statistisk sentralbyrå viser en kraftig økning i barnevernets omsorgsovertakelser av barn i løpet av de siste tiårene.¹¹ Det å bli fratatt sitt barn, er et stort inngrep i familielivet og må være noe av det verste foreldre kan bli utsatt for. Når dette likevel skjer i økende omfang, viser det at temaet er svært aktuelt.

Rettsikkerhet i barnevernet er et vurderingstema vi kan lese mye om i media, og da gjerne spørsmål rundt rettsikkerhet og om barnevernet har kommet frem til et rettsriktig resultat. Barnevernet har fått mye kritikk om forhold hvor det hevdes at de griper for tidlig inn, for sent inn eller ikke griper inn i det hele tatt. I barnevernsfeltet vil det være ytterst problematisk med feil i begge retninger. Slike feil kan da enten være at barn som utsettes for omsorgssvikt, ikke beskyttes, eller at staten griper inn og overtar omsorgen for et barn som faktisk ikke utsettes for omsorgssvikt. Landsforeningen for barnevernsbarn forteller om et barnevern som gjennom tidene har grepet for sent inn og hvor barn alt for lenge utsettes for

⁷ Heretter bvl.

⁸ Drøftes under kap. 4.

⁹ Kap. 5.

¹⁰ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 198.

¹¹ <http://www.ssb.no/barneverng/> (april 2016)

omsorgssvikt fra sine foreldre.¹² Prinsippet om barnets beste tilsier at det er viktig med rettssikkerhet i begge retninger.

Vi har en bestemmelse i Bvl. §4-12 d som tillater barnevernet å gripe inn før omsorgssvikt oppstår. Jeg mener det er interessant å vurdere hvor tidlig barnevernet kan gripe inn før det har skjedd en omsorgssvikt etter gjeldende rett, i hvilke tilfeller det kan gripes inn, om partenes rettssikkerhet ivaretas og eventuelt om det er behov for lovendring.

1.3. Metode og rettskilder

Det vil tas utgangspunkt i naturlig språklig forståelse av ordlyden¹³ i bvl. §4-12 bokstav d. Videre må §4-12 ses i sammenheng med andre bestemmelser.

Formålet med barnevernloven er ”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid” og ”å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstforhold” jf. §1-1. Formålsbestemmelsen gir en viss veiledning til hva resten av loven skal tolkes i lys av.

Ved anvendelse av bestemmelsene i lovens kapittel 4, skal det legges avgjørende vekt på ”å finne tiltak som er til beste for barnet”, jf. §4-1. Det overordnede prinsippet om barnets beste, kommer også til uttrykk i Grl. §104 og barnekonvensjonen art. 3.

Videre må barnevernloven tolkes i lys av barnelovens regler om rettsforholdet mellom et barn og dets foreldre.¹⁴ Det gis i barneloven ingen standard på hvordan et barns omsorg skal være, men i barnevernloven settes det krav til barnets oppvekstforhold. Etter forarbeidene¹⁵ blir det vist til barnevernloven og straffelovens bestemmelser som en nedre grense for hva vi anser som akseptabel oppvekst for et barn i vårt samfunn. Støtte for dette synet finner vi også i teorien, blant annet av Kjønstad og Syse.¹⁶ Barnevernloven oppstiller noen retningslinjer for barns oppvekstvilkår og i barnekonvensjonen art. 3 nr. 2 uttrykkes et barns rett til omsorg på

¹² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/barnets-beste-og-det-biologiske-prinsipp/id534090/> (april 2016)

¹³ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 5. utgave, Oslo 2001 s. 39

¹⁴ Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse, *Velferdsrett II*, 4. utgave, Oslo 2012 s. 237.

¹⁵ NOU 1977:35

¹⁶ Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse, *Velferdsrett II*, 4. utgave, Oslo 2012, s. 237

et nivå som sikrer dets trivsel.¹⁷ Etter bvl. §4-1 første ledd annet punktum skal det også legges vekt på at barnet får en ”stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen”.

Videre vil det være nødvendig å trekke inn overordnede bestemmelser barnevernloven må tolkes i lys av.

Kapittel E om menneskerettigheter i Grunnloven ble vedtatt i 2014 og inneholder blant annet §104 om barns rettigheter. Grunnloven §104 er den mest tungtveiende nasjonale rettskilden vi har på barnerettens område. §104 tar sikte på å sikre barns rettigheter og slår blant annet fast at ”Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.”, jf. annet ledd. Prinsippet om barnets beste er her kommet inn i Grunnloven. Det at barns rettigheter har blitt grunnlovsfestet, indikerer at et barn, på lik linje med sine foreldre, er et eget rettssubjekt, og det må derfor skilles mellom rettighetene til familien, foreldrene og barnet.

Barns rettigheter er også slått fast blant annet i menneskerettskonvensjonene¹⁸ og FNs barnekonvensjon¹⁹. Barnekonvensjonen og EMK er derfor viktige rettskilder. Det er særlig barnekonvensjonen som er relevant for temaet i denne oppgaven.

Barnekonvensjonen har hatt en stor påvirkning av barnevernets utvikling de siste tiårene. Dette ser vi blant annet ved lovendringer og det fremkommer også av juridisk teori. Aslak Syse har blant annet uttalt at barnekonvensjonen har ”satt barnets menneskerettigheter på den rettslige og politiske dagsorden”.²⁰ Barnekonvensjonen, trådte i kraft i Norge 7.februar 1991 og ble inkorporert i norsk lov i 2003 gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven²¹). Etter mrl. §2 skal konvensjonen gjelde som norsk lov. Staten har, ved å inkorporere konvensjonen i norsk lov, ”påttatt seg en rolle som garantist for at barn får gode oppvekstforhold”.²² Samtidig som konvensjonen ble inkorporert i norsk lov, ble det gjort endringer i andre lover for at konvensjonens bestemmelser skulle gjøres synlig. Dette ser vi eksempler på i barneloven og barnevernloven hvor blant annet barns rett til å uttale seg ble styrket. Det at barns rettigheter

¹⁷ Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse, *Velferdsrett II*, 4.utgave, Oslo 2012, s. 237

¹⁸ FN-konvensjonene og EMK

¹⁹ Heretter barnekonvensjonen

²⁰ Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse, *Velferdsrett II*, 4.utgave, Oslo 2012, s. 236.

²¹ Heretter mrl.

²² Asbjørn Kjønstad, Aslak Syse, *Velferdsrett II*, 4.utgave, Oslo 2012, s. 236.

har blitt styrket både nasjonalt og internasjonalt, kan tenkes å være med på å svekke foreldrenes rettigheter.

Barnekonvensjonen har i norsk rett en sterk stilling. Dersom det oppstår motstrid mellom nasjonale rettsregler og konvensjonen, skal konvensjonen gå foran, jf. mrl. §3. Dersom det for eksempel oppstår tilfelle hvor vår nasjonale lovgivning gir et barn svakere rettigheter enn hva konvensjonen gir, eller hevdes å gi, så er det etter §3 konvensjonen som skal gå foran.²³ Etter artikkel 3 i konvensjonen skal det ved alle handlinger, som berører barn, legges vekt på barnets beste som et grunnleggende hensyn. Dette hensynet er nå også tatt inn i Grunnloven i §104, som nevnt over. Dette overordnede prinsippet står svært sentralt blant annet ved vurderinger av om det skal foretas omsorgsovertakelse. Andre internasjonale prinsipper av viktighet er EMK art. 8 om retten til familieliv og barnekonvensjonen art. 19 nr. 1 om barns rett til vern mot omsorgssvikt. Omsorgsovertakelse er inngrep i retten til familieliv og privatliv i EMK art. 8. Et inngrep i respekten for familieliv etter EMK art. 8, krever hjemmel i lov, jf. Grl. §113. Det kan bare gripes inn i familier hvor dette er nødvendig, jf. proporsjonalitetsprinsippet. Når det ikke lenger er nødvendig, skal barnet i utgangspunktet tilbakeføres til familien, jf. §4-21.

Videre vil også forarbeidene være av betydning for analysen av bokstav d. Lovteksten kan av og til være kort og forarbeidene kan da være med på å utfylle lovteksten. Forarbeider som rettskildedefaktor har generelt en stor rettskildemessig vekt og gir gjerne et bilde av hva lovgivers hensikt kan ha vært i tilfeller hvor dette kan anses uklart. Ved analysen av enkelte begrep i bokstav d vil det undersøkes hva forarbeidene sier om disse. I visse tilfeller er forarbeidene av eldre dato, og vekten av de kan da være noe redusert. Rettspraksis kan da være spesielt viktig for å gi retningslinjer.

Avgjørelser fra Høyesterett er generelt en svært viktig rettskilde. Det er ikke mange avgjørelser som kun gjelder §4-12 bokstav d, men flere avgjørelser hvor bokstav a og d er vurdert i sammenheng. Det er flere saker hvor fylkesnemndas vedtak i utgangspunktet bygget på §4-12 bokstav d, men hvor grunnlaget for omsorgsovertakelse ble endret etterhvert som saken ble behandlet i domstolene. Dette er også i teorien påpekt av blant annet Tjomsland.²⁴

²³ Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt, Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen- barns rettigheter i Norge*, 2. utgave, Oslo 2012 s. 28.

²⁴ Steinar Tjomsland, *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2. utgave, Oslo 2003 s. 25

Et eksempel på dette finner vi i Rt. 1994 side 1105 hvor Høyesterett på domstidspunktet fant at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for at fylkesnemndas vedtak etter bokstav d skulle opprettholdes. Poenget er at det er forholdene på domstidspunktet som skal legges til grunn for vurderingen, jf. tvisteloven §36-5. Et annet eksempel har vi i Rt. 2002 side 327 hvor §4-12 bokstav a ble lagt til grunn av Høyesterett, mens fylkesnemnda sitt vedtak i saken opprinnelig bygget på §4-12 bokstav d.

Det finnes flere avgjørelser fra lagmannsretten som bygger på §4-12 bokstav d, og noen av disse vil derfor benyttes i den videre analysen av fremtidig omsorgssvikt. Den rettskildemessige betydningen av dommer avsagt i lagmannsretten er dog svakere enn de som er avsagt i Høyesterett.

Høyesterett refererer ofte til juridisk litteratur og siterer det, men hvor stor vekt den har nevnes gjerne ikke. Juridisk teori er ikke å anse som en tungtveiende kilde, men når Høyesterett ser grunn til å vise til teorien, og inntar samme standpunkt, så må det oppfattes som tegn på at de tillegger det en viss vekt.

Utgangspunktet for oppgaven er en rettsdogmatisk analyse av bestemmelsen, og det legges dermed hovedsakelig vekt på rettskildematerialet jeg har redegjort for over: lovgivning, forarbeider, rettspraksis og juridisk litteratur. Avslutningsvis vil jeg også trekke inn noen politiske vurderinger før jeg kort tar for meg en de lege ferenda-vurdering.

1.4. Videre fremstilling

I barnevernretten har vi en kjerne av grunnleggende prinsipper som er viktige ved tolkningen av reglene i barnevernloven. Prinsippene skal bidra til at rettssikkerheten til foreldre og barn ivaretas. Vi skiller disse i to grupper- de som skal virke beskyttende mot inngrep og de barnerettslige prinsipper.²⁵

²⁵ Kristin Sandberg, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Oslo 2003 s. 35

I kapittel 2 vil de barnevernrettslige prinsippene; legalitetsprinsippet, det mildeste inngreps prinsipp, prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp, presenteres. Prinsippet om utviklingsfremmende tilknytning vil også kort presenteres.

Innledningsvis i kapittel 3 vil bvl. §4-12 første ledd kort introduseres, før vilkårene i bokstav a-c gjennomgås. Før jeg tar for meg vilkårene i bokstav d, vil jeg kort presentere vilkårene i bokstav a-c i kapittel 3. Dette for å få frem likheter og ulikheter ved de ulike bestemmelsene og for å kunne vurdere hva som ligger i kriteriene i bokstav d. Det vil bli en noe grundigere gjennomgang av bokstav a enn bokstav b og c, ettersom det i praksis er vanlig å behandle både bokstav a og d i samme vurdering.

Oppgavens hovedtema, bokstav d, behandles i kapittel 4, før det i kapittel 5 gis en kort de lege ferenda-vurdering.

2. Barnevernrettslige prinsipper

2.1.Introduksjon

Barnevernretten bygger på noen grunnleggende prinsipper og i dette kapittelet blir de viktigste av dem gjennomgått. Ettersom denne oppgaven omhandler inngrep, vil først de to prinsippene som skal verne mot inngrep gjennomgås; legalitetsprinsippet og det mildeste inngreps prinsipp. Dernest skal det redegjøres for de barnevernrettslige prinsippene; prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp. Til slutt skal det gjøres rede for hvordan de ulike hensynene skal veies mot hverandre. Barnets rett til å bli hørt, er et sentralt lovfestet prinsipp som vil være av betydning for vurderingen av barnets beste, og vil derfor også kort gjennomgås.

2.2. Legalitetsprinsippet

For at staten skal kunne gripe inn i den enkeltes rettsfære, kreves det hjemmel i lov.²⁶ Jo større inngrep det er tale om, jo tydeligere må hjemmelen være. Et barnevernstiltak innebærer offentlig inngrep i familielivet.²⁷ For at offentlige myndigheter skal ha adgang til å vedta et barnevernstiltak, må det finnes en lovhjemmel som dekker den foreliggende situasjonen, og vilkårene som oppstilles i hjemmelen, må være oppfylt.²⁸ Inngrepet må også samsvare med EMK art. 8 og Grl. §102, som beskytter retten til familielivet.

For at det i en familie skal kunne gripes inn med vedtak om omsorgsovertakelse av et barn, må vilkårene i bvl. §4-12 bokstav a til d eller vilkårene i bvl. §4-8 være innfridd. Etter bvl. §4-12 annet ledd er det et absolutt vilkår for inngrep at det er ”nødvendig”. Dette kriteriet drøftes senere i oppgaven.²⁹

Et spørsmål som blant annet reises i denne oppgaven, hvor det er tale om en fremtidsvurdering med en hjemmel som er ment å være forebyggende, er hvordan dette blir i forhold til det mildeste inngreps prinsipp.

2.3. Det mildeste inngreps prinsipp

Prinsippet om det mildeste inngrep går ut på at borgerne ikke skal utsettes for et mer inngripende inngrep enn hva som er nødvendig i det konkrete tilfellet. Dette prinsippet ser vi som en gjennomgående tråd i barnevernloven, blant annet kan vi se det tydelig i §4-12 annet ledd³⁰. Etter bvl. §4-12 annet ledd kan det ikke treffes vedtak om omsorgsovertakelse dersom det med hjelpetiltak etter §4-4 kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet. Vi finner også et uttrykk for prinsippet i bvl. §4-3 om barnevernets undersøkelsesplikt. I bestemmelsen heter det at undersøkelsen skal ”gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører” og den skal heller ”ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier”, jf. bvl. §4-3 annet ledd.

Prinsippet kommer også til syne i forarbeidene til loven. ”[D]e vedtak som fattes, skal stå i et rimelig forhold til de mål som kan oppnås, og man skal derfor velge det minst inngripende tiltaket dersom det vil være tilstrekkelig for å gi barnet en tilfredsstillende

²⁶ Kåre Lilleholt, *Knophs oversikt over Norges rett*, 13. utgave, Oslo 2009 s. 3.

²⁷ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2. utgave, Oslo 2015 s. 163.

²⁸ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2. utgave, Oslo 2015 s. 163.

²⁹ Drøftes nærmere i kap. 4.6.

³⁰ Drøftes nærmere i kap. 4.6.

omsorgssituasjon.”³¹ Er det i en sak behov for inngrep, så skal barnevernet vurdere hva som vil være det mildeste inngrepet for barnet.

Loven hjemler et barnevern og ikke et familievern, så i en vurdering av hva som er det mildeste inngrepet for det aktuelle barnet, må det legges avgjørende vekt på hva som er det beste for barnet.

2.4.Prinsippet om barnets beste

Prinsippet om barnets beste kommer til uttrykk i FNs barnekonvensjon artikkel 3:

”Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. ”

I tillegg til å være inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven og grunnlovsfestet i §104 finner vi prinsippet i bvl. §4-1. Plasseringen av prinsippet om barnets beste i begynnelsen av kapittel 4 om særlige tiltak, tyder på at prinsippet skal benyttes som en formålsparagraf. Prinsippet går ut på at det skal legges avgjørende vekt på hva som er det beste for barnet ved anvendelse av bestemmelsene i kapittel 4.

Prinsippet er vidt og nokså generelt, og gir uttrykk for en overordnet verdi som skal være førende for barnevernets virksomhet.³² Den vide og generelle utformingen gir barneverntjenesten rom for faglige vurderinger som kan tilpasses det enkelte barns behov, men den generelle utformingen kan også føre til vanskelige beslutningsprosesser for barneverntjenesten, noe som har ført til mye kritikk i media.

Etter bvl. §4-1 første ledd andre punktum heter det at en skal legge vekt på ”stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen” når det foretas en vurdering av hva som er barnets beste. Etter forarbeidene er barnets beste er en ”god og stabil omsorgssituasjon med positiv

³¹ Prop. 72 L(2014-2015) s. 4.

³² Ingrunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug(red.), *Barnevernets brennpunkt-beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo 2014, s. 65.

og utviklingsstøttende tilknytning til foreldrene som legger grunnlaget for at barnet utvikler seg i forhold til sitt potensial”³³

Det må foretas en helhetsvurdering av hva som er ”til det beste for det angjeldende barn ut fra den livssituasjon det befinner seg i og forskningsbasert kunnskap om hva som er best for barn generelt.”³⁴

Sammen med barnets beste-vurderingen er det også nærliggende å trekke inn barnets rett til å bli hørt. Barns rettigheter under saksbehandlingen er nedfelt i bvl. §6-3, hvor barnet skal tas med i avgjørelser som omhandler det, jf annet ledd. Etter første ledd skal barnets mening vektlegges, ut fra dets alder og modenhet. Et barn som kan danne egne synspunkt skal informeres og gis anledning til å uttale seg i saker som angår det. Det er imidlertid ingen plikt for barnet å uttale seg, jf. ”anledning”. Dette er også gitt uttrykk for i forarbeidene.³⁵

Barnets rett til å bli hørt i saker som omhandler dem, blir forsterket i bvl. §4-1 annet ledd om hensynet til barnets beste. I annet ledd er det nedfelt at ”barnet skal gis mulighet til medvirkning”. Lovendringen som trådte i kraft 1.juni 2014 ga barnet bedre muligheter til medvirkning, blant annet ved at det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Lovendringen er med på å understreke at barnet i en barnevernsak skal regnes som et eget rettssubjekt. Tilsvarende synspunkt ser vi teorien.³⁶

Videre følger det også av barnekonvensjonen art. 12 nr. 1 og nr. 2. at et barn som ”er i stand til å danne seg egne synspunkter” skal gis ”anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår [det]”. Barneverntjenesten skal legge til rette for at barnets medvirkning og deltakelse er del av beslutninger vedrørende barnet.³⁷

I helhetsvurderingen av hva som anses som barnets beste i den enkelte sak, vil barnets mening være ett av flere momenter,

³³ NOU 2012:5 s. 32

³⁴ NOU 2012:5 s. 31 og 32

³⁵ Ot.prp. nr. 45(2002-2003) s.63

³⁶ Ingunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug(red.), *Barnevernets brennpunkt-beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo 2014 s. 67.

³⁷ Ingunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug(red.), *Barnevernets brennpunkt-beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo 2014 s. 67.

Barnets beste vil være ett av flere momenter i helhetsvurderingen, men det er det prinsippet som skal ilegges avgjørende vekt i en barnevernsak.³⁸ Øyvind Kvvello uttrykker dette ved at ”barnet plasseres øverst i barnevernets lojalitetshierarki; barnets beste må være det ledende prinsipp og gjennomstyre hele saksbehandlingen.”³⁹

2.5. Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp skal ligge til grunn for arbeidet til barnevernet. Utgangspunktet er at det er foreldrene som skal ha ansvaret for sitt barns omsorg- foreldrene har det primære ansvaret for sitt barn. Dersom foreldrene ikke klarer å gi det tilstrekkelig omsorg, har barnevernet hjemmel til å gripe inn i omsorgssituasjonen enten med hjelpetiltak etter bvl. §4-4 eller med tvang.

Det biologiske prinsipp kan ikke leses direkte ut av barnevernlovens ordlyd, men etter bvl. §4-12 annet ledd heter det at dersom det er mangler ved barnets omsorgssituasjon, og disse kan avhjelpest ved hjelpetiltak etter §4-4, så skal barnet bli boende hos sine foreldre.

Videre kan man også si at §4-1 annet punktum gir uttrykk for prinsippet. Her heter det at barnet skal ha ”kontinuitet i omsorgen” og i forarbeidene har det blitt uttalt om dette ”(...)man understreker betydningen av kontakt med de biologiske foreldre(...)”.

Prinsippet samsvarer med EMK art. 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv.

Spørsmålet er i hvor stor grad det biologiske prinsipp skal påvirke beslutningene barnevernet foretar.

I 2011 ble et ekspertutvalg oppnevnt av regjeringen for å foreta en utredning av anvendelsen av det biologiske prinsipp i barnevernet. Barnevernet står ofte overfor vanskelige problemstillinger, og utvalget har i sin rapport uttalt hvor mye vekt det biologiske prinsippet

³⁸ Jf. bvl. §4-1

³⁹ Øyvind Kvvello, *Barn i risiko- skadelige omsorgssituasjoner*, Oslo 2010 s.17.

bør ha i de konkrete problemstillingene. Raudalen-utvalget ”gir uttrykk for nyanseringer i forståelsen og anvendelsen av det biologiske prinsippet”.⁴⁰

De anbefaler videre i sin rapport en innføring av et nytt prinsipp om utviklingsfremmende tilknytning. Teorien har blitt ”anerkjent som et viktig bidrag i forståelsen av forholdet mellom barnet og omsorgspersonen, samt sammenhengen mellom tilknytning og barns emosjonelle og sosiale og relasjonelle utvikling”⁴¹ Forskning viser at samspillet mellom barn og deres omsorgspersoner er ”avgjørende for barns utvikling og fungering” og at prinsippet derfor skal benyttes i vanskelige avgjørelser i barnevernet.⁴²

2.6. Forholdet mellom prinsippene, betydningen av de og hva de må ses i lys av

I NOU 2012:5⁴³ oppsummeres betydningen av det biologiske prinsipp slik:

"Det biologiske prinsipp har, i likhet med øvrige grunnprinsipper i barnevernretten, flere rettslige funksjoner. At prinsippet utgjør en grunnverdi som barnevernloven bygger på og gjenspeiler verdier som ligger til grunn for sentrale menneskerettigheter, får betydning for tolkningen av regelverket og for den konkrete skjønnsutøvelsen i enkeltsaker. Prinsippet har derfor betydning for om, og eventuelt hvilke, rettslige bånd foreldre og barn skal ha.

Ifølge Raudalen-utvalget, vil vekten av det biologiske prinsippet nedtones noe. Utvalget mener at dersom det biologiske prinsipp får for mye vekt, kan man risikere at et barn vokser opp ”under ugunstige omsorgsbetingelser dersom tilknytningen og relasjonsutviklingen mellom barnet og omsorgspersonene er svak.”⁴⁴ De anbefaler derfor at der hvor

⁴⁰ Ingrunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug(red.), *Barnevernets brennpunkt-beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo 2014, s. 66.

⁴¹ Howe, D., *Attachment theory for social work practice*. Basingstoke, Hampshire 1995, Macmillian Press, Sekundærkilde: Ingrunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug(red.), *Barnevernets brennpunkt-beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo 2014, s. 144.

⁴² NOU 2012:5 side 86.

⁴³ NOU 2012:5 side 49.

⁴⁴ NOU 2012:5 side 86.

”tilknytnings- og relasjonskvaliteten er til hinder for barnets utvikling”, skal det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp gis forrang ifht. det biologiske prinsipp.⁴⁵

Flere høringsinstanser har vært kritiske til anbefalingen fra utvalget. Dette har resultert i at det er noe uklart hvor mye vekt anbefalingen skal tillegges. I Rt. 2012 s. 1832 ble det lagt til grunn at saken må bygge på gjeldende rett, og at utredningen gir liten veiledning for saken. Samme ble lagt til grunn i dom fra lagmannsretten i 2013: “Det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp som er anbefalt innført i NOU 2012:5 er ikke gjeldende rett, og per i dag står det biologiske prinsipp sterkt.”⁴⁶

De overfornevnte prinsippene vil i noen tilfeller stå i motstrid med hverandre. Prinsippet om barnets beste er det overordnede prinsippet i barnevernretten og står sammen med det biologiske prinsipp svært sentralt i en helhetsvurdering. Knut Lindboe har uttrykket at det i helhetsvurderingen ofte i praksis er slik at det biologiske prinsipp anses som et ”generelt hensyn og et rettslig bindende utgangspunkt”, mens hensynet til barnets beste ”knytter seg opp til det konkrete barn og dets aktuelle situasjon”.⁴⁷ Det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps prinsipp trekker i samme retning. Barnets beste kan som utgangspunkt sies å trekke i samme retning, da det foreligger en presumsjon for at det er til barnets beste å vokse opp hos biologiske foreldre, men hva med tilfellet hvor barnets beste trekker i motsatt retning, hvor det ikke vil være for barnets beste å bli værende hos dets biologiske foreldre? I slike tilfeller må man sette inn mer inngripende tiltak, ettersom dette er til barnets beste.

Dersom det mildeste inngreps prinsipp gis for stor vekt i en vurdering, kan man risikere at et barn ikke får ”nødvendig hjelp og omsorg til rett tid”⁴⁸, og det oppstår da konflikt med lovens formål. I en vurdering er det derfor viktig at prinsippet om det mildeste inngrep sees i lys av lovens formål.

Prinsippet om barnets beste er som nevnt det overordnede prinsippet i barnevernretten og må ved motstrid med de andre prinsippene og verdiene gå foran.

⁴⁵ NOU 2012:5 side 86.

⁴⁶ LH-2013-076075 Hålogaland lagmannsrett 2013-10-28.

⁴⁷ Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 5. utgave, Oslo 2008, s. 45.

⁴⁸ Jf. bvl. §1-1.

3. Generelt om omsorgsovertakelse

3.1. Introduksjon av inngrepsvilkårene

Som vist i kapittel 1.1 er det fire alternative vilkår for omsorgsovertakelse etter bestemmelsens første ledd.

Det er i utgangspunktet foreldrene eller de som har foreldreansvaret for et barn som har plikt til å sørge for dets omsorg, jf. bl. §30. Dessverre opplever altfor mange barn omsorgssviktende foreldre. Staten har en plikt til å gripe inn overfor de barna som lever under omsorgssvikt (bokstav a-c), men hva med tilfellene hvor omsorgssvikten enda ikke har oppstått, men hvor det er fare for at det vil skje frem i tid? Bvl. §4-12 første ledd bokstav d hjemler nettopp dette, omsorgsovertakelse ved fremtidig omsorgssvikt.

Det er det fjerde alternativet, bokstav d, som er mitt tema. Jeg vil likevel i kapittel 3.2 kort redegjøre for de tre første alternativene i første ledd for å få frem forskjeller og likheter fra bokstav d. Jeg vil, som nevnt, gå noe nærmere inn på bokstav a⁴⁹, enn bokstav b og c ettersom praksis ofte bygger på en vurdering av både bokstav a og d. Jeg vil også se noe nærmere på bokstav a som en bakgrunn for å kunne vurdere hva som ligger i kriteriene i bokstav d.

Det er fylkesnemnda som kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse, jf. bvl. §4-12 tredje ledd. Etter første ledd ”kan” omsorgen for et barn overtas dersom ett av de fire vilkårene er innfridd. Det er en skjønnsmessig vurdering hvorvidt overtakelsen kan foretas eller ikke, jf. ”kan”. Videre må inngrepet etter annet ledd være ”nødvendig”⁵⁰ ut fra ”situasjonen barnet befinner seg i”.⁵¹ Vurderingen må foretas ut fra en helhetsvurdering hvor det legges ”avgjørende vekt” på hva som er barnets beste, jf. bvl. §4-1. Etter rettspraksis skal omsorgsovertakelsen føre til en bedret situasjon for barnet og dette må derfor tas med i

⁴⁹ Se kap. 3.2.1.

⁵⁰ Drøftet under kap. 4.6.

⁵¹ Ot. prp. nr.44(1991-1992), s. 111.

helhetsvurderingen.⁵² Dersom barnet ikke vil få det bedre ved omsorgsovertakelse, vil det heller ikke være til barnets beste å foreta omsorgsovertakelsen.

En omsorgsovertakelse etter bvl. §4-12 strider mot det biologiske prinsipp. Når en omsorgsovertakelse gjennomføres skal det være fordi dette er til barnets beste. Hvis det i en sak avgjøres at omsorgsovertakelse vil være til det beste for det barnet i den konkrete situasjonen, så får ikke det biologiske prinsipp avgjørende vekt.⁵³

3.2.Kort om bvl. §4-12 første ledd (bokstav a-c)

3.2.1. Bokstav a- omsorgssvikt

Etter §4-12 bokstav a kan omsorgen for et barn overtas dersom det foreligger ”alvorlige mangler” ved barnets ”daglige omsorg” eller i forhold til den ”personlige kontakt og trygghet” som barnet ”trenger etter sin alder og utvikling”.

Det er barnets nåværende omsorgssituasjon som skal legges til grunn, jf. ”er”. Det er her ikke hvordan barnet har hatt det eller hvordan det muligens kommer til å få det som skal vurderes. Omsorgsovertakelsen kan likevel bare foretas dersom det er ”nødvendig” og dersom hjelpetiltak ikke er å anse tilstrekkelig. I dette kan det sies å ligge en form for fremtidsvurdering.

Bokstav a omfatter omsorgssvikt, det vil si ”alvorlige mangler i oppfyllelsen av barnets grunnleggende fysiske og psykiske behov”.⁵⁴

For å vurdere om det er ”alvorlige mangler” ved barnets fysiske og psykiske behov må vi vurder hva som ligger i denne type behov.

Inngrepsalternativet om ”alvorlige mangler” ved barnets ”daglige omsorg” omtales ofte i praksis som fysisk omsorgssvikt. Eksempler på et barns fysiske behov kan være hvordan

⁵² Jf. Rt. 1995 s. 447.

⁵³ Se kap. 2.5.

⁵⁴ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 199.

barnet bor, hvordan dets hygiene og kosthold er, og hvordan det følges opp ifht. utdannings- og helsebehov.⁵⁵

Inngrepsalternativet om ”alvorlige mangler i forhold til [barnets] personlige kontakt og trygghet” omtales ofte som ”alvorlige mangler” ved barnets psykiske behov- såkalt psykisk omsorgssvikt. Alle barn knytter seg til sine omsorgspersoner. Noen utvikler trygg tilknytning, andre utrygg tilknytning. Det er feks. særlig i barnets første leveår viktig med en trygg tilknytning til omsorgspersonene. Dette er påpekt i teorien av blant annet Kari Killén hvor hun uttrykker at det er i barnets første leveår det utvikler sin ”grunnleggende trygghet og tilknytning til foreldre eller andre omsorgspersoner”⁵⁶ Det fremkommer også uttrykkelig av ordlyden i bokstav a at behov for ”personlig kontakt og trygghet” skal vurderes ut fra barnets ”alder og utvikling”, og man må derfor vurdere omsorgsbehovet til barnet ut fra det konkrete tilfellet.

Det er barnets foreldre som har plikt til å sørge for at dens fysiske og psykiske behov dekkes, og dersom de ikke makter dette på egenhånd eller ved hjelpetiltak etter §4-4, har staten hjemmel til å gripe inn etter bokstav a.

Ordlydstolkningen av ”alvorlige mangler” tilsier at det er en høy terskel for omsorgsovertakelse etter denne bestemmelsen, jf. ”alvorlig”.

Et hvilket som helst avvik fra samfunnets normer skal ikke kunne medføre omsorgsovertakelse, og i forarbeidene har det blitt uttrykt at situasjonen til barnet derfor må anses ”klart uholdbar”.⁵⁷ Dette har av lovgiver blitt uttrykt gjennom ordlyden ”alvorlige”.⁵⁸

I følge departementet er bestemmelsen også ment ”å omfatte barn som rent faktisk ikke har noen til å sørge for seg”⁵⁹ og kravet til inngrep er at det er ”dokumentert at tilstanden faktisk er slik som beskrevet i bestemmelsen”.⁶⁰

⁵⁵ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s.199.

⁵⁶ Kari Killén, *Sveket I, Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*, 4.utgave, Oslo 2009 s. 118.

⁵⁷ Ot.prp. nr. 44(1991-1992) s.110.

⁵⁸ Ot.prp. nr. 44(1991-1992) s.110.

⁵⁹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 43.

⁶⁰ Ragnhild Collin-Hansen, *Innføring i barnerett for barnevernspedagoger*, Oslo 2013 s. 358 og 359.

Bestemmelsen tar altså for seg barnets situasjon i dag. Tilsvarende vil vi se for bokstav b og c. I praksis ser vi at bokstav a og d ofte vurderes samtidig, selv om det vil være tilstrekkelig at det ene av forholdene foreligger. Da foretas det både en nåtidsvurdering og en fremtidsvurdering av barnets omsorgssituasjon.

3.2.2. Bokstav b- barn som krever særlig oppfølging

Etter bokstav b kan omsorgen for et barn overtas hvis foreldrene ikke gir barnet god nok oppfølging av dets ”særlig behov for behandling og opplæring”. Dette gjelder barn som er syke, funksjonshemmede eller spesielt hjelpetrengende. Etter forarbeidene overlapper bokstav a og b noe ettersom ”spesielt hjelpetrengende tar sikte på barn som på grunn av påkjenninger det har vært utsatt for i familien eller miljøet, har et særlig behov for trygghet og stimulering”.⁶¹

Videre må bokstav b sees i sammenheng med bvl. § 4-10 om vedtak om medisinsk undersøkelse og behandling, og §4-11 om vedtak om behandling av barn som har særlige behandlings- og opplæringsbehov.

Det er også her, som i bokstav a, barnets nåværende omsorgssituasjon som skal legges til grunn for vurderingen, jf. ”sørger”.

3.2.3. Bokstav c- mishandling og overgrep

Videre kan vedtak om å overta omsorgen for et barn etter bokstav c, treffes dersom barnet ”blir mishandlet” eller utsettes for ”andre alvorlige overgrep” i hjemmet.

Som i bokstav a og b, er det en vurdering av barnets nåværende omsorgssituasjon som skal legges til grunn, jf. ”blir”.

Ordlydstolkning av ”overgrep” skal etter forarbeidene gjelde fysiske så vel som psykiske overgrep.

⁶¹ Ot.prp. nr. 44(1991-1992), s. 110.

Høyesterett har uttalt at barn som har vært vitne til fysisk og psykisk mishandling i nære relasjoner, kan regnes for å være voldsutsatt, jf. Rt. 2010 s.949. Dette ble også vektlagt i NOU 2003:31 i kap. 5.2, hvor denne type overgrep ble ansett som alvorlig omsorgssvikt.

Departementet viser til at ”alvorlige overgrep” kan omfatte både ”fysisk mishandling og seksuelle overgrep som psykisk sjikane, trakassering eller vedvarende mindre overgrep”.⁶²

Alle former for vold mot barn anses forbudt jf. barnekonvensjonen art. 19 og barneloven §30 tredje ledd.

For at overgrepet skal kunne anses ”alvorlig”, trenger det ikke bare være grovt eller omfattende, det kan etter rettspraksis også anses ”alvorlig” dersom det er et mindre overgrep som gjentas.

Blir et barn utsatt for ”mishandling” eller ”overgrep” vil dette også anses som ”alvorlige mangler” etter bokstav a. Bokstav c kan derfor tenkes overflødig. På en annen side kan det at man har en egen bestemmelse som dekker vold og overgrep, få frem hvor alvorlig dette er for et barn. Tilsvarende syn har også vært påpekt i teorien. Hvor blant annet Bendiksen og Haugli skriver at alternativ c er viktig da det er med på å ”synliggjøre at samfunnet ser med alvor på vold og overgrep mot barn.”⁶³

⁶² Ot.prp. nr. 44 (1991-1992)s. 43

⁶³ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s.202.

4. Omsorgsovertakelse ved risiko for fremtidig omsorgssvikt- §4-12 første ledd bokstav d

4.1. Introduksjon

Som vist i kapittel 1.2 kan vedtak om å overta omsorgen for et barn etter første ledd bokstav d treffes:

“dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.”

Bestemmelsen stiller opp flere kriterier som nå skal gjennomgås.

For det første må barnet kunne bli “alvorlig skadd” på grunn av foreldrenes manglende omsorgsevne. Videre må bakgrunnen for at barnet kan bli utsatt for en slik skade, være det at “foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet”. I tillegg stilles det opp et særlig beviskrav ved at det må være “overveiende sannsynlig” at barnet kan bli utsatt for en skade av en slik grad.

Etter bvl. §4-12 bokstav d kan⁶⁴ omsorgen for et barn overtas dersom det er fare for fremtidig omsorgssvikt. I motsetning til de tre andre vilkårene for omsorgsovertakelse (i bokstav a-c⁶⁵), kreves det ikke i bokstav d at det *foreligger* en mangelfull omsorgssituasjon. Det er derimot i bokstav d et krav om at det er “overveiende sannsynlig” at helsen og utviklingen til barnet *kan* bli skadet dersom det blir boende i hjemmet. Spørsmålet etter bokstav d er om barnets situasjon i fremtiden kan bli mangelfull. Det må her foretas en prognosevurdering.⁶⁶

Det vil først redegjøres for tidspunktet som skal legges til grunn for avgjørelsen i den enkelte sak.

⁶⁴ Som drøftet under oppgavens kap. 4.6

⁶⁵ Gjennomgått i kap. 3.2.1-3.2.3

⁶⁶ Drøftes i kap. 4.5.

Etter sikker rett er det barnets situasjon på tidspunktet for avgjørelsen det skal tas stilling til.⁶⁷ Når det i lagmannsretten eller Høyesterett avgjøres hvorvidt omsorgsovertakelse skal vedtas, er som hovedregel barnet allerede plassert utenfor familien av barneverntjenesten. Før en sak avgjøres, kan vi se av rettspraksis at det kan ta flere år, og spørsmålet kan da bli om barnet skal tilbakeføres til sine biologiske foreldre etter bvl. §4-21. Dersom det er det opprinnelige vedtaket om omsorgsovertakelse som er til behandling, blir i realiteten situasjonen den samme som etter §4-21, og vurderingen som foretas vil være ut fra de samme kriteriene som oppstilles der. Dersom det etter §4-21 anses “overveiende sannsynlig” at foreldrene kan “gi barnet forsvarlig omsorg”, kan vedtaket om omsorgen oppheves. Etter første ledd annet punktum skal det i vurderingen legges vekt på barnets tilknytning til de nye omsorgspersonene og om det vil få “alvorlige problemer” av å bli tilbakeført.

4.2. Alvorlig skade

Første vurderingskriterium er om det at foreldrene har en manglende omsorgsevne, kan føre til at helsen eller utviklingen til barnet kan bli ”alvorlig skadd”. Det første spørsmålet blir derved hva som ligger i begrepet om alvorlig skade.

Ordlydstolkning av “alvorlig skadd” tilsier ikke at enhver type skade kan omfattes, men at skaden må være av en viss grad, jf. “alvorlig”. Videre tilsier ordlyden at det gjelder både fysisk og psykisk skade.

I juridisk teori har bestemmelsen blitt kritisert ettersom vilkåret ikke er presisert nærmere og dermed overlater det til barnevernets skjønn når tvangstiltaket kan settes inn. I forarbeidene utdypes det ikke nærmere hva som ligger i vilkåret og det støttes her oppom kritikken fra juridisk teori.⁶⁸

At barnet må stå i fare for å bli “alvorlig skadd” for at omsorgsovertakelse skal kunne finne sted, tilsier at det er strengt krav, jf. “alvorlig”. Grunnlaget for omsorgsovertakelsen må være at barnet utsettes for skade på sin helse eller utvikling av alvorlig grad. Det holder derved ikke, som Bendiksen og Haugli gir uttrykk for, at omsorgen ”fremover vil være mangelfull”.⁶⁹

⁶⁷ Illustreres blant annet i Rt. 1999 s.1883.

⁶⁸ Ot.prp. nr. 44(1991-1992) punkt 4.11.

⁶⁹ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s.204.

Derneft må det være alvorlig skaderisiko for barnets “helse eller utvikling”.

I en høyesterettsavgjørelse som gjaldt brødre, fant retten at det var klart at foreldrene manglet tilstrekkelig omsorgsevne. Dersom de fire brødrene, som var plassert utenfor familien, ble tilbakeført til foreldrene, ville guttene få “tilbakefall og en feilutvikling på det følelsesmessige plan”⁷⁰ Her ble det ansett å være alvorlig skaderisiko for barnas “helse og utvikling”. Med i vurderingen ble det lagt vekt på at guttene ikke hadde fått det som var “nødvendig for en normal utvikling hos et barn.”⁷¹

Det er nettopp denne utviklingen til et barn som skal sikres etter formålsparagrafen i barnevernloven, jf. §1-1. Det heter her at formålet er ”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får hjelp og omsorg til rett tid” og ”å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår”. Barnevernet skal arbeide forebyggende for dette målet, jf. bvl. §3-1.

4.3. Foreldrenes personlige forutsetninger

Barnets skaderisiko må være et resultat av at foreldrene er ”ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar” for det. Det skal her vurderes hva som ligger i dette vilkåret. Formuleringen er vid og ordlyden gir ingen indikasjon på hvilke tilstander som kan tilsi at noen er “ute av stand” til å ta ansvar for sitt barn. Det bestemmelsen på den annen side klart uttrykker, er at tilstanden til foreldrene må foreligge jf. “er”. Opprinnelig ble det foreslått at formuleringen i bestemmelsen skulle være at foreldrene “åpenbart mangler personlige forutsetninger”.⁷² Dette ble kritisert for å være for strengt. Ut fra dette kan det tyde på at man ikke ønsker et for strengt vilkår.

Et barn trenger kjærlighet, omsorg og det å bli møtt på sine følelser⁷³. Vi har i dag en del kunnskap om foreldre som utsetter sine barn for omsorgssvikt, og hvilke konsekvenser dette kan ha for det aktuelle barnet. Hvem som kan regnes å være “ute av stand” er ikke en gitt

⁷⁰ Rt. 1998 s.1702.

⁷¹ Rt. 1998 s.1702.

⁷² Ot.prp. nr. 44(1991-1992) punkt 4.11.

⁷³ <http://sor.rvts.no/no/nyhetsarkiv/Når+uro+er+tegn+på+trygghet.9UFRHIXV.ips#.VyiVTTavlz0> - Følelser har ingen funksjon når de ikke blir møtt

fasit. Det kan være foreldre som selv har opplevd ting i sitt liv som kan påvirke deres foreldrefunksjon negativt, eller så kan det være ting med foreldrenes personlighet, som gjør at foreldrefunksjonen påvirkes og at deres evner til å ta vare på barnet ikke strekker til. Spørsmålet er hvilke tilstander som kan tilsi at foreldrene er “ute av stand” til å gi forsvarlig omsorg for barnet sitt. Ved vurderingen av foreldrenes omsorgsevne, er det foreldrenes personlige forutsetninger for å kunne ta vare på sitt barn som må legges til grunn.⁷⁴

Sosiallovutvalget har uttalt hvilke type tilfeller hos foreldrene som kan begrunne omsorgsovertakelse på grunn av en fremtidsvurdering.⁷⁵ Det nevnes to situasjoner for dette. Den første situasjonen er dersom det allerede er foretatt omsorgsovertakelse, og barnet på grunnlag av dette nå ikke bor hos sine foreldre, og om omsorgssituasjonen vil stå i fare dersom barnet flyttes tilbake til foreldrene. Det må her foretas en fremtidsvurdering av barnets omsorgssituasjon ved tilbakeføring til foreldrene. Den andre tilfellet som kan begrunne omsorgsovertakelse på bakgrunn av en framtidsvurdering, er i følge utvalget situasjonen hvor foreldrene er tilbakestående eller har alvorlige sinnslidelser mv.⁷⁶ I forarbeidene uttales det at det er slike alvorlige diagnoser bestemmelsen er ment å ramme.⁷⁷ Departementet sluttet seg til Sosiallovutvalgets uttalelser mtp. hvilke typer tilfeller som kunne begrunne en omsorgsovertakelse på grunn av en vurdering frem i tid. Departementet understreket at det sentrale vurderingstemaet er “foreldrenes evne til å gi omsorg for barnet, som følge av tilstanden sin, og ikke kun tilstanden isolert”.⁷⁸

En senere utredning⁷⁹ gir uttrykk for at kjerneområdet for bokstav d, er foreldre med psykisk utviklingshemning, alvorlige psykiske lidelser, alvorlige personlighetsforstyrrelser og alvorlige rusproblemer. Dette er en noe videre oppfatning enn det som kommer frem i de opprinnelige forarbeidene.

Lagmannsretten har uttalt om bvl. §4-12 d, at bestemmelsen ”først og fremst tar sikte på omsorgsovertakelse fra foreldre med alvorlig sinnslidelse, psykisk utviklingshemning eller rusmisbruk, der det anses forholdsvis klart at foreldrene i lengden ikke vil kunne gi barnet

⁷⁴ Ot.prp. nr. 44(1991-1992) s.43. Også uttrykket i *Norsk lovkommentar* ved Merete Havre, note 172. (Sist hovedrevidert 26.09.2015.)

⁷⁵ Op. cit. s. 42. Dette er også referert i Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2. utgave, Oslo 2015 s. 204.

⁷⁶ Ot.prp. nr.44(1991-1992) s. 42.

⁷⁷ Ot.prp. nr.44 (1991-1992) s. 42.

⁷⁸ Ot.prp. nr. 44(1991-1992) s. 43

⁷⁹ NOU 2012:5 punkt 6.7.1

nødvendig omsorg”⁸⁰. Dette er også referert i senere dommer.⁸¹ Vi skal se litt nærmere på noen av disse typetilfellene i kapittel 4.4.1-4.4.3, blant annet hvor foreldre har psykisk utviklingshemning, alvorlige psykiske lidelser eller alvorlige rusproblemer. For de ulike tilfellene, vil vi også se litt på hvordan et barns omsorgssituasjon påvirkes av å leve med slike foreldre.

I vurderingen av om foreldre er “ute av stand” må man også vurdere hva som ligger i “tilstrekkelig omsorg”.

Ordlydstolkningen til “tilstrekkelig omsorg” må kunne regnes som den nedre grense for hva som er forsvarlig omsorg for et barn, jf. “tilstrekkelig”. Dersom foreldre er “ute av stand” til å gi barnet denne nedre grensen for omsorg, vil vilkårene i bokstav d kunne anses innfridd. Hva som er god nok omsorg er en vanskelig vurdering for barnevernet. Kvello viser i sin litteratur⁸² til betegnelsen “god nok mor”- der omsorgen for barnet ikke ble ansett god nok, men “tilstrekkelig til at barnet kunne utvikle seg normalt”. Hva som vil være “tilstrekkelig” for et barn, avhenger blant annet av hvordan dets risiko- og beskyttelsesfaktorer er⁸³.

Eksempel fra praksis hvor det i en høyesterettsavgjørelse⁸⁴ ble gitt uttrykk for hva som lå til grunn for vurderingen av foreldrenes omsorgsevne:

“De mangler evne til å “se” guttene og deres følelsemessige behov. De prioriterer egne ønsker og behov på bekostning av guttene, slik at de ikke makter å delta i noe samarbeid til guttenes beste, men derimot trekker guttene inn i konflikten. Foreldrene mangler realitetssans og vilje til å gjøre noe med egne problemer(...)”

I avgjørelsen ble foreldrene ansett å mangle tilstrekkelig omsorgsevne og foreldrene ville ikke kunne gi sine sønner det som trengtes for normal utvikling. Det var stor risiko for at guttenes “utvikling” ville bli “alvorlig skadd” fordi foreldrene var “ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar [for guttene]” og vilkårene i bokstav d var dermed innfridd.

⁸⁰ RG 2001 s. 761

⁸¹ Se også LB 2012 s. 24259

⁸² Øyvind Kvello, *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*, 2.utgave, Oslo 2008, s. 35.

⁸³ Uttrykkes i Øyvind Kvello, *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*, 2.utgave, Oslo 2008, s. 35.

⁸⁴ Rt. 1998 s.1702.

Vi har ulike eksempler fra rettspraksis hvor foreldrenes personlige forutsetninger ligger til grunn for vurderingen av deres omsorgsevne. I flere av avgjørelsene knyttes sakene både til bokstav a og bokstav d. Blant annet hvor foreldre ikke møter barnets behov og mangler kontakt med barnet⁸⁵, hvor foreldrene ikke gir barnet utviklingsstøttende omsorg, og hvor foreldrene er rusavhengige.

Ved en slik fremtidsvurdering som d åpner for, kan det spørres hvorvidt det er etisk riktig å frata foreldre omsorgen fra barnet sitt før en omsorgssvikt har oppstått. Dette vil jeg komme tilbake til i den avsluttende vurderingen i kap. 5.

4.4. Nærmere om en del typetilfeller

4.4.1. Psykisk utviklingshemning

En av de situasjonene hvor det ifølge forarbeidene kan være aktuelt å foreta omsorgsovertakelse på grunn av fare for fremtidig omsorgssvikt, er hvor et barn bor med foreldre som er psykisk utviklingshemmet. En person med psykisk utviklingshemning beskrives av Øyvind Kvello å ha en “vedvarende, mental umodenhet”⁸⁶ og i juridisk teori beskrives psykisk utviklingshemning som en “medfødt eller tidlig ervervet varig nedsettelse av de intellektuelle funksjoner.”⁸⁷

Spørsmålet er om psykisk utviklingshemmede foreldre etter bokstav d kan være “ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar” for barnet sitt. Den vide ordlyden sier lite om det aktuelle typetilfellet har dekning i loven. Vurderingen av foreldrenes personlige forutsetninger⁸⁸, kan ikke besvares generelt, men må foretas etter en konkret vurdering av det enkelte tilfellet.

Det må vurderes i hvilken grad foreldrenes utviklingshemning påvirker deres evne til å ha forsvarlig omsorg for sitt barn. Psykisk utviklingshemmede foreldre kan oppleves svært forskjellig. Enkelte som er psykisk utviklingshemmet kan under trygge, faste rammer, utføre

⁸⁵ LB-2000 s. 1890

⁸⁶ Øyvind Kvello, *Barn i risiko- skadelige omsorgssituasjoner*, Oslo 2010, s.194.

⁸⁷ Jon Gisle, mfl. *Jusleksikon*, 3.utgave, Oslo 2007, s.258.

⁸⁸ Kap. 4.3.

enkle arbeidsoppgaver som foreldre. Dersom de ikke utsettes for mer krevende oppgaver enn de er vant til, kan de makte rollen som foreldre greit. Dette tilsier likevel ikke at de er å anse som gode nok i foreldrerollen, og “mange av disse foreldrene kan, sannsynligvis uten å ville det, påføre sine barn skade”.⁸⁹

Om denne umodenheten, som Øyvind Kvello nevner, er på et slik nivå at foreldrene ikke kan gi barnet sitt god nok omsorg, er vanskelig å måle. I juridisk teori vises det til studier hvor foreldre med IQ under 60, vil ha “så store vansker at det absolutt ikke er forsvarlig å ha omsorg for barn og unge”.⁹⁰ Saker om foreldre som på grunnlag av sin utviklingshemning har blitt fratatt sine barn har i media skapt store debatter. Mest kjent i Norge er kanskje Svanhildsaken fra 2003, uten av vi skal gå nærmere inn på akkurat denne saken her. Én grunn til at det blir mediastorm rundt enkelte saker, kan kanskje være det at folk synes det er mer rimelig at foreldre som ruser seg, er kriminelle eller er voldelige, skal miste omsorgen for barnet sitt, enn foreldre med psykisk utviklingshemning som kanskje er snill mot barnet og gjør så godt de kan i forhold til å gi barnet omsorg. Det bør ses bort i fra foreldrenes forutsetninger, og heller legges vekt på om barnet, dersom det blir boende hos sine foreldrene, sannsynligvis vil utsettes for skade. Det viktige er, som Kvello skriver, at det ikke “hovedsakelig [er] intensjonene eller årsakene bak mangelfull omsorg som vektlegges i barnevernets vurdering, men konsekvensene for barnet.”⁹¹

Én vanlig konsekvens av å bo med foreldre med psykisk utviklingshemning, er at barnet utsettes for vanskjøtsel. Foreldrene kan gjerne ha problemer med å se konsekvenser og beskytte barnet for farlige situasjoner. Videre kan utviklingshemmedes rigide måte å tenke på, føre til at de for eksempel ikke registrerer sykdomstegn ved barnet eller lar være å følge opp behandling slik at barnets helse står i fare. Ofte kan foreldrene selv ikke være klar over at de på denne måten svikter barna.

I praksis ser vi eksempler hvor foreldre har maktet omsorgen mens barnet er baby, men etterhvert som barnet vokser opp, klarer de ikke oppgavene som kreves. Dette kan ha med at mulighetene for utvikling er begrenset når man er psykisk utviklingshemmet. En del praktiske oppgaver kan læres, men når de i tillegg må tilpasses barnets utvikling og alder, så kan det bli

⁸⁹ Kari Killén, *Sveket I- barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*, 4. utgave, Oslo 2009, s. 181.

⁹⁰ Øyvind Kvello, *Barn i risiko- Skadelige omsorgssituasjoner*, Oslo 2010, s.194.

⁹¹ Øyvind Kvello, *Barn i risiko- Skadelige omsorgssituasjoner*, Oslo 2010, s. 194.

en utfordring og en umulig oppgave for enkelte. I praksis ser vi også at barnets utvikling går forbi foreldrenes. Andre begrensninger vi ser psykisk utviklingshemmede foreldre kan ha, er det å følge rutiner og det å sette grenser for barnet. Mange er her avhengige av støttepersoner for å utføre det daglige ansvaret. Det kreves derfor ofte et støtteapparat rundt foreldrene og barnet for at omsorgen skal være godt nok. Dette påpekes også i teorien av Kari Killén⁹².

I en dom⁹³ fra Høyesterett ble to psykisk utviklingshemmede foreldre fratatt sin sønn, ettersom han ikke ville få forsvarlige utviklingsmuligheter ved å bli boende hjemme. Både foreldrene og deres barn var i denne saken psykisk utviklingshemmet. Ettersom det måtte kreves mer av barna enn det barn flest krever, ble foreldrenes begrensninger i denne saken ansett forsterket.

4.4.2. Alvorlige psykiske lidelser

Neste situasjon hvor det ifølge forarbeidene kan være aktuelt å foreta omsorgsovertakelse på grunn av fare for fremtidig omsorgssvikt, er hvor et barn bor med foreldre med alvorlige psykiske lidelser. Spørsmålet er om foreldrene her kan anses å være ”ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar” for barnet sitt. Det må også her foretas en konkret vurdering.

Etter forarbeidene kan fremtidsvurderingen her noen ganger by på vanskeligheter.⁹⁴ Ved enkelte tilfeller vil det ikke være tvil om at vilkårene for å overta omsorgen for et barn er innfridd, men andre ganger kan fremtidsvurderingen by på vanskeligheter. Dersom foreldrenes psykiske problemer er medfødt, vil vurderingen av foreldrenes fremtidige omsorgsevne være enklere enn hvor de psykiske lidelsene for eksempel plutselig har oppstått eller der hvor foreldrene er rusmisbrukere. Foreldrenes mulighet for å bli frisk vil her ilegges vekt.

I dom fra Gulating lagmannsrett⁹⁵ ble omsorgen for en jente overtatt med hjemmel i bokstav d, på bakgrunn av mors psykiske lidelser. Det kan også tenkes situasjoner hvor foreldrene med psykiske lidelser gir barnet tilstrekkelig omsorg når det er baby, men at de med stor sannsynlighet ikke vil ha tilstrekkelig omsorgsevne etterhvert som barnet vokser opp.

⁹² Kari Killén, *Sveket I- barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*, 4. utgave, Oslo 2009, s. 183.

⁹³ Rt. 1982 s.764

⁹⁴ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) punkt 4.11.

⁹⁵ LG 2006 s.8233 Dom fra Gulating lagmannsrett 06.10.2006

Eksempel på dette ser vi fra dom i langmannsretten⁹⁶ hvor mor til et barn ble vurdert til å ha tilstrekkelig omsorgsevne for barnet når barnet var lite, men etterhvert som det vokser opp vil det være ”usannsynlig” at mor makter omsorgsoppgaven og det er derfor stor sannsynlighetsovervekt for at barnet blir alvorlig skadd. Det ble også vektlagt at dersom mors forhold til samboeren ble brutt, ville det være enda mer sannsynlig at hun ikke kom til å makte omsorgsoppgaven og dermed større sannsynlighet for alvorlig skade på barnet. Ved slike typetilfeller som her er nevnt, viser praksis at hensynet til barnets beste taler for at omsorgen for et barn kan overtas på et tidlig tidspunkt etter §4-12 bokstav d.

4.4.3. Alvorlige rusproblemer

Spørsmålet videre er om kronisk rusmisbrukende foreldre kan falle inn under bestemmelsen i bokstav d om omsorgsovertakelse.

Den vide ordlyden sier isolert sett lite om foreldre med alvorlige rusproblemer er “ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar” for barnet sitt. Som nevnt over er det etter forarbeidene foreldrenes personlige forutsetninger som legges til grunn for vurderingen⁹⁷ og det må også her foretas en konkret vurdering.

I hvilken grad foreldrenes rusmiddelbruk påvirker deres evne til å ha forsvarlig omsorg for sitt barn, må etter min mening tillegges vekt i vurderingen. Tilsvarende syn finner vi i juridisk teori.⁹⁸ I hvilken grad omsorgssituasjonen påvirkes kan variere, alt etter hvor ofte foreldrene ruser seg, om det er én eller begge foreldrene som gjør det og hvilke type rusmidler som benyttes. Kvello uttrykker blant annet at foreldres rusmiddelbruk “er nært knyttet til omsorgssvikt og mishandling av barn” og barna kan utvikle psykiske lidelser som et resultat av å vokse opp med rusmisbrukende foreldre.⁹⁹ Etter teorien er det barnets “(...)adferd og dets fysiske, emosjonelle, intellektuelle og sosiale utvikling” som påvirkes når foreldrene ruser seg.¹⁰⁰ Videre er det også studier som viser at rusmiddelbruk hos foreldre har vært sterkt assosiert til fysiske og seksuelle overgrep. Foreldres rusmiddelbruk er en “risikofaktor for

⁹⁶ LA 1999 s.883

⁹⁷ Kap. 4.3.

⁹⁸ Asbjørn Andenæs, *Sosial trygghet og rettsikkerhet*, 2.utgave, Bergen 2000 s. 417.

⁹⁹ Øyvind Kvello, *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*, 2.utgave, Oslo 2008, s. 246 og 248.

¹⁰⁰ Kari Killén, *Sveket I - Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*, 4.utgave, Oslo 2009 s.184.

utvikling av rusmiddelbruk hos barn og unge.”¹⁰¹ Hvordan et barn påvirkes avhenger som nevnt også mye av beskyttelsesfaktorer og andre risikofaktorer i barnets liv.

I rettspraksis ser vi at drøftelsen av hvordan rusmisbruket påvirker foreldrenes omsorgsevne ikke alltid tydeliggjøres. Dette illustreres blant annet i dom fra Agder lagmannsrett¹⁰² hvor drøftelsen av morens rusmisbruk og hvordan dette påvirket omsorgsevnen hennes ikke ble særlig vektlagt. Derimot ble vurderingen av om rusmisbruket kunne anses forbigående eller ikke, mer avgjørende i denne saken.

I praksis ser vi at bokstav d har blitt anvendt i situasjoner hvor foreldres rehabiliteringsprognoser har vært dårlige.¹⁰³ Dette underbygges også i teorien av blant annet Knut Lindboe.¹⁰⁴

Videre kan det spørres om det at foreldrene i perioder har vært rusfri, kan ha noe å si for deres omsorgsevne.

I en dom fra Gulating lagmannsrett¹⁰⁵ ble det at mor hadde vært rusfri noen år tidligere tatt med i vurderingen. Mor til barnet klarte her ikke å avstå fra rusmidlene, selv med et lite barn, noe som kan tyde på at hun har vanskelig for å komme seg ut av misbruket. Vilåårene i bokstav d var her innfridd.

Det ble også lagt vekt på en mors rusfrie periode i en annen dom fra lagmannsretten.¹⁰⁶ Spørsmålet var også her om moren ville klare å forbli rusfri. Retten la vekt på morens lange bakgrunn fra rusmiljøet og at risikoen for tilbakefall var stor. Barnet kunne ikke bli hos sin mor.

¹⁰¹ https://www.idunn.no/file/ci/2913089/Risiko_og_beskyttelse_ved_ungdoms_rusmiddelmissbruk.pdf - Kvello om familierisiko

¹⁰² Illustreres blant annet i dom fra Agder lagmannsrett, LA 1999-1807

¹⁰³ LG 2005 s.163437. Dom fra Gulating lagmannsrett 14.03.2006

¹⁰⁴ Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 6. utgave Oslo 2012 s.88.

¹⁰⁵ LG-2005-163437

¹⁰⁶ LG 2002-1800.

Etter rettspraksis er det av betydning for en avgjørelse hvor lange de rusfrie periodene har vært og hvor stor risikoen for tilbakefall er. I en dom har det blitt uttalt at før en tilbakeføring av et barn kan gjennomføres, må det være “krav om rusfrihet i minimum to år”¹⁰⁷.

Tilsvarende syn om langsiktig perspektiv finner vi uttrykt i en annen dom hvor det var krav om at moren “først behandles for sin rusavhengighet og deretter viser at hun klarer å holde seg rusfri over tid.”¹⁰⁸

Kronisk rusmisbrukende foreldre er “ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet [sitt]”. Lange rusfrie perioder kan derimot føre til tilbakeføring av omsorg.

4.5. Beviskravet i bvl. §4-12 første ledd bokstav d

For at barneverntjenesten skal kunne gripe inn i en familie med omsorgsovertakelse, før det har oppstått omsorgssvikt, kreves det hjemmel i lov.¹⁰⁹ Etter bvl. §4-12 bokstav d kan¹¹⁰ omsorgen for et barn overtas dersom det er fare for fremtidig omsorgssvikt. I motsetning til de tre andre vilkårene for omsorgsovertakelse (i bokstav a-c), kreves det ikke i bokstav d at det *foreligger* en mangelfull omsorgssituasjon. Det er på den annen side i bokstav d et krav om at det er “overveiende sannsynlig” at helsen og utviklingen til barnet *kan* bli skadet dersom det blir boende i hjemmet. Vurderingstemaet her er om det frem i tid kan oppstå en slik mangelfull omsorgssituasjon. Risikoen for skade på barnet må være ”overveiende sannsynlig”.

Det sentralt spørsmålet er her hvilket beviskrav som gjelder. Det er tilstrekkelig at det foreligger en slik skaderisiko på sikt, og at det ikke er nødvendig å dokumentere at de forhold som skaper en slik risiko allerede er til stede.¹¹¹ Det kan derfor tenkes at barnet på vurderingstidspunktet har en god omsorgssituasjon, men at omsorgssituasjonen på sikt *kan* bli mangelfull. Dette er en vanskelig vurdering som bygger på antagelser om fremtiden. For å være sikker på at avgjørelsene som treffes er rettsriktig, er det blant annet viktig med strenge beviskrav. Hvor strengt beviskravet er, henger sammen med bestemmelsens innhold- hvor

¹⁰⁷ LA 1999-1807.

¹⁰⁸ LG 2005-163437.

¹⁰⁹ Kap. 2.2 Legalitetsprinsippet

¹¹⁰ Som drøftet under oppgavens kap. 4.6

¹¹¹ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) side 111.

strengt vilkårene i bestemmelsen er. Dette er særlig problematisk ettersom det er tale om en fremtidsvurdering.¹¹² Det oppstilles et beviskrav for en situasjon som enda ikke har inntruffet.

Det alminnelige sivilrettslige beviskravet tilsier at ”retten skal bygge på det faktum den finner mest sannsynlig.”¹¹³ Det vil si at det er en overvekt av sannsynlighet.

I teorien uttrykkes det av Kunt Lindboe at ”alminnelig sannsynlighetsovervekt(...), som den klare hovedregel, er tilstrekkelig til å utøve myndighet etter barnevernloven.”¹¹⁴

Spørsmålet som må vurderes er hva som ligger i beviskravet i bokstav d og hvordan dette forholder seg til det alminnelige sivilrettslige beviskravet (sannsynlig).

Kravet til bevis etter bokstav d er at det må være “overveiende sannsynlig” at barnet vil kunne bli “alvorlig skadd”.

Ordlyden til ”overveiende sannsynlig” tilsier et strengt beviskrav jf. ”overveiende”.

Dette kan tyde på at det kreves noe ”mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt, i motsetning til kravene (...) i bokstavene a-c”.¹¹⁵ Dette påpekes også av Knut Lindboe ved at det er nødvendig at det stilles ”krav om høyere sannsynlighet ved (...) omsorgsovertakelse etter § 4-12 bokstav d”.¹¹⁶

I forarbeidene¹¹⁷ er det uttalt om det strenge beviskravet i d at det må være “mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt” eller “høy grad av sannsynlighet” for at skaderisiko skal kunne inntre.

I dom fra Borgating lagmannsrett¹¹⁸ ble det uttalt at det må ”kreves en forholdsvis klar sannsynlighetsovervekt for at barnet vil bli påført alvorlig skade som følge av foreldrenes manglende evne til på sikt å ha omsorgen for det(...)”.

¹¹² Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 203.

¹¹³ <http://www.jusleksikon.no/wiki/Bevisbyrde> (april 2016)

¹¹⁴ FAB (Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål) 2007-3 Om beviskravet i barnevernsaker av Knut Lindboe s. 176.

¹¹⁵ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 203.

¹¹⁶ FAB(Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål) 2007-3 Om beviskravet i barnevernsaker av Knut Lindboe s. 176.

¹¹⁷ Eksempel finner vi i Ot.prp. nr. 69(2008-2009) s. 83. og tilsvarende i Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 39

¹¹⁸ RG 2001 s.761

Beviskravet i d anses strengere enn det alminnelige sivilrettslige beviskravet jf. ”overveiende”. Det at lovgiver har valgt å benytte ordlyden ”overveiende sannsynlig” eksplisitt i loven, kan tyde på et ønske om å få frem et strengere beviskrav enn i de tre andre vilkårene(bokstav a-c). Presiseringen kan gi uttrykk for at det skal mye til for at omsorgsovertakelse skal kunne gjennomføres.

I utgangspunktet skulle beviskravet være ”åpenbart”¹¹⁹, men etter høringsrunden ble det bemerket av flere instanser at formuleringen ville være vanskelig for barnevernet å forholde seg til.¹²⁰ Departementet mente beviskravet var for strengt, noe som kan føre til at man unnlater å gripe inn til tross for at det er ønskelig, og det ble derfor besluttet å benytte ”overveiende sannsynlig”.¹²¹

Det må vises varsomhet ved bruk av bokstav d. Dette må ses i sammenheng med annet ledd i §4-12 og vilkåret om at en omsorgsovertakelse må være ”nødvendig”.¹²² For at en omsorgsovertakelse skal kunne gjennomføres, må andre tiltak være vurdert og omsorgsovertakelsen må være ”nødvendig” jf. annet ledd. Dette er også i tråd med det biologiske prinsipp og det mildeste inngreps prinsipp- og sier noe om alvorret ved en omsorgsovertakelse.

Ved vurderingen av om risikoen for barnet er ”overveiende sannsynlig” må barnevernet foreta en skjønnsmessig helhetsvurdering.

Sentralt står spørsmålet om hvorvidt tidligere erfaringer i familien kan få betydning for om det er ”overveiende sannsynlig” at barnet i fremtiden utsettes for alvorlig skade.

Vi har eksempel fra rettspraksis hvor foreldrene tidligere har manglet omsorgsevne for eldre søsken og hvor det på grunnlag av dette har blitt vurdert til at det derfor er ”overveiende sannsynlig” at også yngre søsken vil bli ”alvorlig skadd”.

¹¹⁹ Lena R.L. Bendiksen, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave, Oslo 2015 s. 203

¹²⁰ Ot. prp. nr. 44(1991-1992) s. 43.

¹²¹ Ot. prp. nr. 44(1991-1992) s. 43.

¹²² Drøftet i kap. 4.6.

Men hva med tilfellene hvor det i mellomtiden skjer endringer? For eksempel ved at foreldrene i perioder er rusfrie, skaffer seg bolig etc. Kan det da være ”overveiende sannsynlig” at barnet utsettes for skade?

I tidligere nevnt dom fra lagmannsretten¹²³ hadde en mor på tross av sine mange år i rusmiljøet, nå klart å holde seg borte fra rusmidler. Retten uttalte likevel at det var så stor risiko for at hun kom til å vende tilbake til det samme miljøet, og dette var dermed tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret i bokstav d.

Hvor lenge foreldrene klarer å avstå fra rusmidler og hvor alvorlig rusmisbruket er, vil ha noe å si for vurderingen. I en annen dom fra lagmannsretten¹²⁴ vises det til et krav om at foreldrene må være rusfrie i minst to år, før omsorgen kan vurderes tilbakeført til dem. I vurderingen er det også flere andre faktorer som spiller inn, blant annet foreldrenes evne til å samarbeide, deres boforhold og økonomi.

Kravet om ”overveiende sannsynlig” sammen med kravet om at det må være fare for at barnet blir ”alvorlig skadd”¹²⁵ gir uttrykk for at bestemmelsens vilkår er strenge, og det er et strengt beviskrav for omsorgsovertakelse ved fremtidig omsorgssvikt.

Etter barnevernlovens formålsparagraf, §1-1 og §3-1 skal det, som tidligere påpekt, sikres ”at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får hjelp til rett tid” og at ”barn og unge får trygge oppvekstvilkår”. Det skal arbeides forebyggende for å sikre dette, jf. §3-1, og det er derfor nødvendig med slike prognosevurderinger som bokstav d åpner for. Vi kan si at viktigheten med bestemmelsen underbygges av bvl. §§1-1 og 3-1.

4.6.Bvl. §4-12 annet ledd - absolutt vilkår for omsorgsovertakelse

Vi har nå sett at ett av de alternative vilkårene i første ledd må være oppfylt for at det skal kunne treffes vedtak om omsorgsovertakelse.¹²⁶ Men selv om ett av disse vilkårene i bokstav a-d er oppfylt, er det ikke alltid omsorgen for et barn kan overdras.

¹²³ LG-2002 s. 1800

¹²⁴ LA- 1999 s. 1807

¹²⁵ Drøftet i kap. 4.2.

I §4-12 annet ledd finner vi, som nevnt tidligere, et absolutt vilkår for omsorgsovertakelse. Vedtak etter første ledd kan bare treffes:

”(...)når det er nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter §4-4 eller ved tiltak etter §4-10 eller §4-11.”

Vi kan stå overfor situasjoner der vilkår etter første ledd er oppfylt, men hvor omsorgen for et barn likevel ikke kan fratras foreldrene. Det er to vilkår i annet ledd. For det første står det at vedtak etter første ledd bare ”kan” treffes dersom det er ”nødvendig”.

Spørsmålet er om barneverntjenesten og fylkesnemnda har en rett eller plikt til å treffe vedtak jf. ”kan”, dersom vedtaket anses ”nødvendig”.

Ordlydstolkning av ”kan” tilsier at det er en skjønsmessig vurdering for barneverntjenesten og fylkesnemnda om det skal treffes vedtak. Det at barnevernet kan velge å fatte vedtak dersom vilkårene er innfridd tyder på at omsorgsovertakelse ikke er en rett for barnet, men snarere, som Kirsten Sandberg sier, en ”valgfrihet for barneverntjenesten og fylkesnemnd”¹²⁷ og kun en plikt for barneverntjenesten dersom situasjonen er alvorlig nok og andre tiltak er vurdert.¹²⁸

Barnevernloven oppstiller krav til et barns oppvekstforhold. Etter lovens formålsparagraf, §1-1, skal man sikre at ”barn(...)får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid”.

Det kan i forbindelse med dette spørres om barn bør ha en *rett* til slik ”nødvendig hjelp og omsorg” når barnevernet skal ”sikre” at de får det, og om barn dermed også bør ha en *rett* til omsorgsovertakelse dersom vilkårene i §4-12 er innfridd og det er til barnets beste.

Det ble opprinnelig foreslått en formulering som ga barnet en *rett* til hjelp og omsorg, men forslaget ble ikke fulgt opp da det ikke var ønske om at loven skulle utformes som en

¹²⁶ Kap. 3-4.5

¹²⁷ Kristin Sandberg, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Oslo 2003 s. 275.

¹²⁸ jf. bvl. §4-12 annet ledd annet punktum og det mildeste inngreps prinsipp.

rettighetslov. I stedet ble formuleringen ”sikre at barn(...) får nødvendig hjelp og omsorg”. Barn kan altså ikke sies å ha en *rett* til ”nødvendig hjelp og omsorg” etter barnevernloven.

Det har blitt uttrykt at dagens barnevernlov, etter å ha vært gjennom en del endring i løpet av årene, nå er ”fragmentert og lite enhetlig” og trenger derfor en ”helhetlig gjennomgang”.¹²⁹ I 2014 ble det utnevnt et utvalg som skal gjennomgå barnevernloven, Haugli-utvalget. Barnevernloven inneholder i dag pliktbestemmelser for kommunen, men det foreligger ikke noen rettighetsbestemmelser for barn. Haugli-utvalget skal levere en innstilling i august 2016 hvor de blant annet skal vurdere om loven bør endres slik at barn får en uttrykkelig rett til barneverntjenester.

For det andre må omsorgsovertakelsen anses som et ”nødvendig [tiltak] ut fra den situasjonen barnet befinner seg i” jf. annet ledd.

Ordlydstolkning av ”nødvendig” tilsier at det i den konkrete situasjonen er behov for et slikt inngrep for at målet skal kunne innfris.

I forarbeidene uttalte departementet at ”ikke ethvert avvik fra det man kan kalle vanlige normer eller situasjoner skal gjøre det berettiget å treffe vedtak om ansvarsovertakelse”, men at ”situasjonen må være forholdsvis klart uholdbar”.¹³⁰

I en høyesterettsavgjørelse som gjaldt omsorgsovertakelse av en fysisk funksjonshemmet jente etter bvl. §4-12 første ledd bokstav a og d kom Høyesterett til at vilkårene for å opprettholde vedtaket om omsorgsovertakelse var innfridd og at de også var ”nødvendig” ut fra situasjonen barnet befinner seg i.

I dom fra Høyesterett har det blitt uttalt at ”det bare kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse ut fra barnets aktuelle situasjon [og at] det skal ses bort fra fortidige hendelser som neppe vil gjenta seg”¹³¹ Videre i dommen ble det presisert at dersom ”problemene kan avhjelpes med mindre inngripende tiltak etter barnevernloven” så skal ikke omsorgen overtas.

¹²⁹Mandat for barnevernlovutvalget: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/bld/nyheter/2014/Lovutvalg-nedsatt/Mandat-for-lovutvalg-/id2342540/>

¹³⁰Jf. Innst.O. nr. 80(1991-1992) s.21.

¹³¹Rt. 2002 s.327.

Nødvendighetsvurderingen henger tett sammen med om det kan skapes ”tilfredsstillende forhold” for barnet ved hjelpetiltak. Dersom det finnes ”hjelpetiltak etter §4-4 eller (...) tiltak etter §4-10 eller §4-11”, som kan være med på å skape ”tilfredsstillende forhold” for barnet, så anses ikke vedtak etter §4-12 ”nødvendig”, og det kan da ikke treffes vedtak om å overta omsorgen for et barn, jf. §4-12 annet ledd annet punktum.

Ordlydstolkningen av ”tilfredsstillende forhold for barnet” tilsier at det er et tiltak som er *gode nok* for å bedre barnets situasjon, men som samtidig ikke går lengre enn det nødvendige. Ordlyden til ”tilfredsstillende” krever at man er over en minimumsterskel, men ikke nødvendigvis høyere enn det. Det avgjørende vil være hva som er målet og om dette kan innfris ved mildere inngrep, jf. det mildeste inngreps prinsipp¹³². Omsorgsovertakelsen skal etter rettspraksis være egnet til å bedre barnets situasjon, jf. Rt. 1999 s. 1883.¹³³

For å vurdere dette må vi se på hvilke alternative virkemidler som finnes, og om disse vil kunne bedre barnets situasjon. Intensitetsgraden til tiltakene må vurderes for å finne det tiltaket som er *godt nok*. Vi kan se på det som et trappestigeprinsipp hvor vi har tiltak for barnet av ulik grad. Eksempel på ulike tiltak er generelle velferdstilbud (BUP,PPT,skolen til barnet osv.), frivillige hjelpetiltak, pålagte hjelpetiltak, omsorgsovertakelse, fratakelse av foreldreansvaret og tvangsadopsjon. Her er statens generelle velferdstilbud det minst inngripende tiltaket, mens tvangsadopsjon regnes som det mest inngripende for foreldre og barn. Tvangstiltak som omsorgsovertakelse kan ikke iverksettes dersom velferdstilbud, frivillige hjelpetiltak eller pålagte hjelpetiltak kan skape ”tilfredsstillende forhold for barnet”. Det er ikke noe krav etter loven at hjelpetiltak skal være forsøkt, men situasjonen må kunne være så alvorlig at det er åpenbart at hjelpetiltak ikke vil være tilstrekkelig.¹³⁴

I Adele Johansen-saken¹³⁵ ble Norge dømt av den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) fordi de hadde gått direkte til adopsjon i stedet for å fatte vedtak om omsorgsovertakelse. Adopsjon var her for strengt i forhold til behovet.

¹³² Som drøftet under kap. 2.3 og i det videre.

¹³³ Rt. 1999 s.1883, s. 1890.

¹³⁴ Rundskriv Q-0982, Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven §4-4, s. 5.

¹³⁵ Dom av 7. August 1996 i saken Johansen mot Norge.

I bvl. §4-4 finner vi hjemmelen for hjelpetiltak for barn og barnefamilier. 1.april 2016 trådte det i kraft en lovendring i bvl. §4-4. Endringen medførte en utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak i familien. ”Formålet med lovendringen var å forbedre situasjonen til barnet og forebygge mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelse”.¹³⁶ Dersom barn ikke får den nødvendige omsorg fra sine foreldre kan myndighetene bistå med hjelpetiltak etter §4-4. Hjelpetiltak etter §4-4 skal som hovedregel være frivillige.¹³⁷ Dersom det ikke samtykkes til hjelpetiltaket, kan det likevel iverksettes ved pålegg, jf. §4-4 tredje til femte ledd. Vedtakskompetansen er lagt til fylkesnemnda, jf. §4-4 tredje ledd.

Etter lovendringen kan nå tre nye hovedkategorier av tiltak pålegges av fylkesnemnda, for en tidsbegrenset periode.¹³⁸ En viktig forutsetning for at det skal kunne pålegges hjelpetiltak, er at de frivillige hjelpetiltakene er forsøkt og vurdert.¹³⁹ De tre nye hovedkategoriene for tiltak er kompenserende tiltak, omsorgsendrende tiltak og kontrolltiltak. Det skal ikke gås nærmere inn på målet med de forskjellige tiltakene her, men vi skal se noen eksempler på hvilke typer tiltak dette kan være.

I tillegg til ”opphold i barnehage eller andre egnende dagtilbud”, kan det nå i tillegg pålegges tiltak som opphold i besøkshjem, avlastningstiltak, fritidsaktiviteter, leksehjelp, bruk av støttekontakt eller andre lignende kompenserende tiltak¹⁴⁰. Videre kan det som eksempel på omsorgsendrende tiltak pålegges ulike typer foreldreveiledning og opphold i senter for foreldre og barn. Fylkesnemnda kan også pålegge foreldre tiltak som urinprøver og meldeplikt¹⁴¹. Pålegget om tilsyn i hjemmet er fortsatt hjemlet i §4-4, men vilkåret er nå lempet.¹⁴² Det er nå ikke nødvendig at vilkårene for omsorgsovertakelse etter §4-12 er oppfylt for at tilsyn skal kunne benyttes. Barnevernet kan nå føre tilsyn i hjemmet før en slik alvorlig omsorgssituasjon inntreffer. Det at hjelpetiltak nå kan pålegges, kan være med på å bidra til forebygging av omsorgssvikt.

¹³⁶ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovendring-om-palegg-av-hjelpetiltak/id2481478/> Lovendring om pålegg av hjelpetiltak (april 2016)

¹³⁷ Rundskriv Q-0982, Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven §4-4, s. 22.

¹³⁸ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovendring-om-palegg-av-hjelpetiltak/id2481478/> (april 2016)

¹³⁹ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovendring-om-palegg-av-hjelpetiltak/id2481478/> (april 2016)

¹⁴⁰ jf. bvl. §4-4 tredje ledd første punktum.

¹⁴¹ jf. bvl. §4-4 tredje ledd annet punktum.

¹⁴² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovendring-om-palegg-av-hjelpetiltak/id2481478/>

Et viktig spørsmål som kommer opp i forholdet mellom hjelpetiltak og omsorgsovertakelse, er hvor mye barnevernet må sette inn av hjelpetiltak før omsorgsovertakelse anses som barnets beste.

Det må foretas en helhetsvurdering av det aktuelle tilfellet hvor hensynet til barnets beste¹⁴³ gis avgjørende vekt, jf. bvl. §4-1 første ledd.¹⁴⁴ Målet om barnets beste, skal ikke kunne innfris ved andre midler som er mindre inngripende¹⁴⁵. Dette følger av naturlig lesing av lovens vilkår i sammenheng.

Lovendringen har ført til at foreldre vanskeligere kan takke nei til tiltak barneverntjenesten anser som det beste for barnet. På denne måten kan barn og foreldre tidligere få den hjelpen de trenger. Dette kan bidra til at barn som lever i en omsorgssituasjon som anses grei nok, men som kanskje ikke er å anse som den beste for barnet, vil kunne få en bedre omsorgssituasjon, noe som vil kunne forebyggende fremtidig omsorgssvikt.

Hjelpetiltak må vurderes¹⁴⁶ før omsorgsovertakelse kan vedtas, og den nye lovendringen kan føre til at barn og foreldre får nødvendig hjelp, tidlig nok.

For foreldre og barn kan det å sette inn hjelpetiltak uten samtykke anses inngripende, men enda mer inngripende vil en omsorgsovertakelse være, og hensynet til barnet må i denne vurderingen derfor veie tyngst.¹⁴⁷ Foreldre skal derfor ikke kunne avvise hjelpetiltak som anses nødvendig for barnet og lovendringen har gjort dette vanskeligere.

¹⁴³ Se mer om prinsippet om barnets beste under kap. 2.4

¹⁴⁴ Sml. Grl. §104 og barnekonvensjonen art. 3.

¹⁴⁵ Jf. det mildeste inngreps prinsipp. Se kap. 2.3

¹⁴⁶ jf. tidligere drøftelse

¹⁴⁷ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovendring-om-palegg-av-hjelpetiltak/id2481478/>

5. Avslutning

Etter en analyse av bvl. §4-12 bokstav d ser vi at det er en høy terskel for omsorgsovertakelse. Grunnvilkårene i bestemmelsen er strenge, ettersom det kreves ”overveiende” sannsynlighet for ”alvorlig” skade på barnet. I tillegg kreves det at det må være ”nødvendig” og til slutt at omsorgsovertakelsen må være til barnets beste. Spørsmålet er om reglene kan anses hensiktsmessige og hvilke særlige problemer som oppstår ved anvendelsen av de.

Bestemmelsen åpner for et betydelig rom for skjønn for barneverntjenestens vurdering. Etter min mening er denne skjønnsvurderingen med på å skape debatt omkring beslutninger barnevernet tar. Det at barnevernet i tillegg ikke kan uttale seg om de konkrete sakene grunnet sin taushetsplikt, gjør at vi i media gjerne får en skjev fremstilling av hva som ligger til grunn for barnevernets avgjørelser i bestemte saker. Denne skjeve fremstillingen kan føre til at samfunnet får et feil inntrykk av saken, som igjen kan føre til at samfunnet får en mistillit til barnevernet.

Ved mer konkrete bestemmelser som gir mindre rom for skjønn ville forutsigbarheten i samfunnet kanskje kunne blitt bedre. Spørsmålet er om det er ønskelig og mulig med slike konkrete regler. Barneverntjenesten skal ved sine vurderinger ivareta flere verdier og motstridende interesser, og jo mer konkret bestemmelsen er, jo vanskeligere vil det være for barneverntjenesten å oppnå dette. Etter min mening vil det derfor ikke være hensiktsmessig eller ønskelig med *for* konkrete bestemmelser, da dette kan virke mot sin hensikt. Jeg tror det vil kunne vanskeliggjøre barneverntjenestens oppgave med å tilpasse beslutningene sine etter hensynet til barnets beste, ut fra en vurdering av barnets aktuelle situasjon. I teorien er det uttrykt at ”standardisering av beslutningene gjennom et detaljert regelverk gjør det vanskelig å tilpasse tiltak etter individuelle behov”¹⁴⁸

¹⁴⁸ Ingrunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug (red.), *Barnevernets brennpunkt-beslutningsgrunnlag og beslutninger*, Oslo 2014 s. 78.

Det uttrykkes også at saksbehandlerne i barnevernet, i tillegg til å utøve politikken, bidrar til å forme den.¹⁴⁹ Eksempel på dette kan vi blant annet se i §4-12 annet ledd hvor det står at omsorgen for et barn ”kan” overtas når vilkårene i første ledd er oppfylt og når det er ”nødvendig” etter annet ledd. Her åpnes det for valgfrihet for barneverntjenesten og fylkesnemnda. Selv om beslutningen må tas ut fra hensynet til barnets beste, jf. §4-1, kan barnevernet og fylkesnemndas valgfrihet, tilsi at de i stor grad er med på å utforme praksis på det barnerettslige området.¹⁵⁰ Det å oppstille en rett for barn til omsorgsovertakelse, i stedet for en skjønnsmessig valgfrihet for barnevernet og fylkesnemnda dersom situasjonen er å regne som alvorlig nok, vil kanskje styrke barnets rettssikkerhet. Tilsvarende syn finner vi i juridisk teori av Kristin Sandberg.¹⁵¹

Når det gjelder den etiske vurderingen av omsorgsovertakelse før omsorgssvikt, mener jeg det er viktig at barneverntjenesten skal kunne foreta en slik prognosevurdering av foreldrenes omsorgsevne, nettopp for å forebygge¹⁵² at barnets helse og utvikling blir alvorlig skadd¹⁵³. Det å se barnet, inkludere det og møte det på sine behov også før en omsorgssvikt oppstår, vil være til barnets beste.

¹⁴⁹ M.,Lipsky, *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*, New York 1980.

¹⁵⁰ Tilsvarende vurdering i Kristin Sandberg, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Oslo 2003 s. 275

¹⁵¹ Kristin Sandberg, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Oslo 2003 s. 275

¹⁵² Jf. bvl. §3.1 om barneverntjenestens ansvar for å forebygge omsorgssvikt.

¹⁵³ Bvl. §1-1.

Kildeliste

Lovregister

- Lov 17.juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)
- Lov 8.april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)
- Lov 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
- Lov 17.mai 1814 Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold (Grunnloven)

Konvensjoner

- FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. November 1989 (Barnekonvensjonen)
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) av 4. November 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, trådt i kraft 3.september 1953.

Offentlige dokumenter

- Prop. 72L(2014-2015) Endringer i barnevernloven(utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak)
- Rundskriv: Q-0982 Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven §4-4.
- NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling.
- Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven
- Ot.prp. nr. 45(2002-2003) om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)
- Ot.prp. nr. 44(1991-1992) om lov om barneverntjenester
- Innst.O. nr. 80(1991-1992)

Domsregister

- Rt. 2012 s. 1832
- Rt. 2002 s. 327
- Rt. 1999 s. 1883
- Rt. 1998 s. 1702
- Rt. 1995 s. 447
- Rt. 1982 s. 764
- LH-2013 s. 076075
- LG 2006 s. 8233
- LG 2005 s. 163437
- LG 2002 s. 1800
- LA 1999 s. 1807
- RG 2001 s.761
- LB 2012 s. 24259
- LB 2000 s. 1890
- EMD: Dom av 7. August 1996 i saken Johansen mot Norge

Litteraturliste

- Andenæs, Asbjørn, *Sosial trygghet og rettsikkerhet*, 2.utgave (Bergen 2000)
- Bendiksen, R.L. Lena, Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2.utgave (Oslo 2015)
- Collin-Hansen, Ragnhild, *Innføring i barnerett for barnevernspedagoger*, (Oslo 2013)
- Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5.utgave (Oslo 2001)
- Ellingsen, Ingunn T., Reidar S. Østerhaug(red.) *Barnevernets brennpunkt-
beslutningsgrunnlag og beslutninger*, (Oslo 2014)
- Gisle, Jon, mfl. *Jusleksikon*, 3.utgave (Oslo 2007)
- Howe, D., *Attachment theory for social work practice*, Macmillian Press (Basingstoke, Hampshire 1995)

- Høstmælingen, Njål, Elin Saga Kjørholt, Kirsten Sandberg, *Barnekonvensjonen- barns rettigheter i Norge*, 2.utgave (Oslo 2012)
- Killén, Kari, *Sveket I, Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner*, 4.utgave (Oslo 2009)
- Kjøenstad, Asbjørn, Aslak Syse, *Velferdsrett II*, 4.utgave (Oslo 2012)
- Kvello, Øyvind, *Barn i risiko- skadelige omsorgssituasjoner*, (Oslo 2010)
- Kvello, Øyvind, *Utredning av adferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*, 2.utgave (Oslo 2008)
- Lilleholt, Kåre, *Knophs oversikt over Norges rett*, 13.utgave,(Oslo 2009)
- Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 5.utgave (Oslo 2008)
- Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 6.utgave (Oslo 2012)
- Lipsky, M. *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*, (New York 1980)
- Nordby, Halvor(mfl.), *Etikk i barnevern*, (Oslo 2013)
- Sandberg, Kristin, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, (Oslo 2003)
- Tjomsland, Steinar, *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2.utgave (Oslo 2003)

Tidsskrift og artikkelsamlinger

- FAB(Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål) 2007-3

Internett

- Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/barneverng/> (april 2016)
- Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/barnets-beste-og-det-biologiske-prinsipp/id534090/> (april 2016)
- <http://www.jusleksikon.no/wiki/Bevisbyrde> (april 2016)
- Om lovendring om pålegg av hjelpetiltak:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/lovendring-om-palegg-av-hjelpetiltak/id2481478/>
- <http://sor.rvts.no/no/nyhetsarkiv/Når+uro+er+tegn+på+trygghet.9UFRHIXV.ips#.VyiVTTavlz0>
- Mandat for barnevernlovutvalget:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/bld/nyheter/2014/Lovutvalg-nedsatt/Mandat-for-lovutvalg-/id2342540/> (april 2016)

- Kvello om familierisiko:

https://www.idunn.no/file/ci/2913089/Risiko_og_beskyttelse_ved_ungdoms_rusmiddel_misbruk.pdf